

ny. Květy oboupohlavné, řídkěji jednopohlavné; kalich 5zubý, v obrysu široce vejčité až široce eliptický, (10-)13-23 mm dl.; čepel korunních lístků dvoudílná, ca 10 mm dl., bílá, nehet většinou lysý, pakorunka v podobě 2 hrbolků nebo nezřetelná. Tobolky vejcovitě kuželovité, 8-10(-11) mm dl.; karpofor ca 3 mm dl. Semena ledvinovitá, 1,3-1,5 mm dl., osemení šedohnědé s kuželovitými, špičatými hrbolky. V-VII. Hkf.

$2n = ?$

Variabilita: Proměnlivá především v celkové mohutnosti rostlin a délce listů. Typicky vyvinuté rostliny jen v některých populacích na j. Moravě (např. Pavlovské kopce), vzácně i v Čechách (Štěchovice, nad pravým břehem Vltavy). Většina rostlin z dalších lokalit Moravy i Čech je jen 30-50 cm vys., s listy do 7 cm délky. Vyžaduje další studium, zejména cytologický rozbor a studium stálosti znaků listů, tobolek i semen. *Oberna commutata* (Guss.) IKONN., s níž jsou některými autory středoevropské rostliny ztotožňovány, je údajně tetraploidní ($2n = 48$) a podle dostupného herbářového materiálu odlišná (listy celkově menších rozměrů, relativně velmi široké, nejvýše 2× tak dlouhé jako široké, většinou však kratší) a rozšířená jen ve Středoze-
mí.

19. *Pleconax* RAFIN. — mnohožilka, silenka*)

Pleconax RAFINESQUE *Autikon Bot.* 24, 1840. — Syn.: *Silene* L. sect. *Conomorpha* OTTH in DC. *Prodr. Syst. Natur.* 1: 371, 1824 p. p. max. — *Silene* L. subgen. *Conocalyx* WILLK. *Icon. Descr. Pl. Nov.* 1: 73, 1852. — *Conosilene* FOURREAU *Ann. Soc. Linn. Lyon*, ser. n., 16: 344, 1868.

Lit.: LÖVE Á. et KJELLQVIST E. (1972): Cytotaxonomical vindication of the genus *Conosilene*. *J. Indian Bot. Soc.* 50 A: 366-376. — ŠOURKOVÁ M. (1972): *Pleconax* Rafin.—eine bis heute unbeachtete Silenoideen-Gattung (Caryophyllaceae). *Österr. Bot. Z.* 119(1971): 577-581. — LÖVE Á. et KJELLQVIST E. (1974): Cytotaxonomy of Spanish plants III. *Lagascalia* 4: 12-15. — IKONNIKOV S. S. (1977): Zametki o gvozdičnych (Caryophyllaceae) 5. *Nov. Sist. Vysš. Rast.* 14: 74-79.

Jednoleté byliny. Podkališní listénce chybějí. Květy oboupohlavné, 5četné, jen pestík srostlý ze 3 plodolistů; kalich 30žilný, žilky rovnoběžné, bez anastomóz; korunní listky s čepelí členěnou, s pakorunkou, bez listů na nehtu; tyčinek 10; čnělky 3. Tobolka 6zubá. Semena hrbolkatá. — Asi 10 druhů ve Středoze-
mí (převážně ve v. části); jediný druh zasahuje do stř. Evropy a směrem k východu snad až do Střední Asie. Synantropní výskyt některých zástupců zjištěn v Anglii, Pobaltí, Severní Americe a Austrálii. — Protandr. Entomogam.

1. *Pleconax conica* (L.) ŠOURKOVÁ — mnohožilka kuželovitá, silenka kuželovitá Tab. 35/3

Pleconax conica (LINNAEUS) ŠOURKOVÁ *Österr. Bot. Z.* 119: 579, 1972. — Syn.: *Silene conica* L. *Sp. Pl.* 418, 1753.

Exsikáty: Extra fines: *Pl. Hung. Exs.*, no 154. — *Fl. Rom. Exs.*, no 1687 a et b.

Byliny (5-)15-30 cm vys. Hlavní kořen tenký, krátký ($\pm$ do 10 cm), chudě větvený. Lodyha většinou 1, vzpřímená, mimo květenství zřídka větvená (vzácně rostliny již od báze větvené, nejspodnější větve krátce vystoupavé), hustě nazpět srstnatá, nahoře i žláznatá. Přízemní listy obkopinaté, málo početné, brzy zasychající; lodyžní listy obkopinaté až čárkovitě obkopinaté, špičaté, hustě chlupaté. Květy v chudokvětých vidlanech většinou přecházejí-

Ekologie a cenologie: Xerothermní světlé listnaté lesy (většinou dubohabřiny či šipákové doubravy) a jejich okraje, řídkěji křoviny (i druhotné) nebo v podrostu vysázených borových lesíků *Pinus nigra*; na hlubších i mělkých skeletovitých půdách s neutrální až mírně alkalickou reakcí. Převážně ve společenstvech svazů *Carpinion* a *Quercion pubescenti-petraeae*.

Rozšíření v ČR: Dosud nedokonale známé v návaznosti na nedořešenou taxonomic-
kou problematiku. S jistotou na j. Moravě, převážně v netypických formách i ve stř. a sz. Čechách, vesměs v pahorkatinách (max.: Pavlovské kopce, Děvín, 400 m).

T: 4. Loun.-lab. střed. (vz.). 12. Dol. Pojíz. (Kosmonosy, vrch Baba), 13. Rožď. pah. (vz.), 16. Znoj.-brn. pah. (Brno-Nový Lískovec), 17b. Pavl. kop. (často), 17c. Milov.-valt. pah. (vz.), 20. Jihomor. pah. (vz.). — M: 41. Stř. Povlt. (Štěchovice, Kobyly dráha nad pravým břehem Vltavy).

Celkové rozšíření: Nedokonale známé. S jistotou v Jugoslávii, Rakousku, Maďarsku, Československu, pravděpodobně též na Zakarpatské Ukrajině a v Rumunsku.

cích ve vijany, řídkěji jediný terminální květ. Kalich za květu $\pm$ trubkovitý, později válcovitě až vejcovitě kuželovitý, 11-18 mm dl., 30žilný, na bázi uřatý nebo vmáčklý, chlupatý (krycí a žláznaté chlupy), kališní cípy špičaté, 4,5-6,5 mm dl., sblížené, za plodu rozestálé; čepel korunních lístků dvouklaná, ca 5 mm dl., růžová (za sucha obvykle tmavnoucí); nehet na horním konci ouškovitě rozšířený; pakorunka tvořena 2 $\pm$ uřatými až zaokrouhlenými plochými výrůstky; nitky episepálních tyčinek chlupaté. Tobolky vejčité kuželovité, na bázi vmáčklé, 7-12 mm dl.; karpofor nezřetelný. Semena ledvinovitá, na hřbetě plochá nebo se šir. mělkou brázdou, 0,7-0,9(-1,0) mm dl., světle šedohnědá; hrbolky osemení ploché, oblé. V-VI. Tf.

*) Zpracovala M. Šourková.

2n = 20 (extra fines)

Variabilita: Proměnlivá převážně jen celková velikost rostlin (v přímé závislosti na stanovištních podmínkách); velikost tobolek mnohdy značně kolísá i v rámci jediného jedince.

Ekologie a cenologie: Převážně na písčinách (druh je ve stř. Evropě téměř výhradně psamofytem) v otevřených travinných porostech, řídkěji na písčitéch polích nebo na kamenných místech (zde však pravděpodobně pouze synantropní výskyt). V panonské oblasti stř. Evropy nejčastěji ve společenstvech tříd *Koelerio-Corynephoretea* a *Festucetea vaginatae* — v obdobných společenstvech i na Moravě.

Rozšíření v ČR: Vzácně a jen lokálně v nejnižších polohách české kotliny (po r. 1950 však již nezjištěna) a j. Moravy na příhodných stanovištích (max.: mezi Kosmonosy-Debří a Bradlcem, ca 250 m). Územím ČR probíhá s. hranice areálu druhu; část lokalit má však druhotný charakter. Δ — Mapy: SLAVÍK 1986: 138.

T: 7b. Podřip. tab. (Počeplice u Štětí; Mělník-Mlázice, údolí Ráj), 11. Stř. Pol. (Stará Lysá; Lysá nad Labem; mezi Horušicemi a Bernardovem), 12. Dol. Pojiz. (Všetaty; mezi Všetaty a Konětopy; Konětopy; Mladá Boleslav; mezi Kosmonosy-Debří a Bradlcem), 15. Vých. Pol. (Labské

Chrčice, dvůr Svárava; Hradec Králové, Slezské Předměstí), 17b. Pavl. kop. (Turold u Mikulova), 18b. Dolnomor. úv. (Lužice; Hodonín; Ratiškovice; Lidéřovice; Bzenec).

Literaturou tradovaná lokalita u Českých Budějovic se vztahuje k *Silene noctiflora* L. (leg. MARDETSCHLÄGER CB). Obdobné záměny se v herbářích opakovaně vyskytují (*Silene noctiflora* má však kalich 10žilný, *P. conica* 30žilný).

Celkové rozšíření: Těžiště původního rozšíření v evropském Středozeří a panonské nížině, ojediněle i dále k severu do stř. Evropy (v j. Skandinávii a ve Velké Británii pravděpodobně jen zavlečená); hranice areálu směrem k východu nejasná vzhledem k možnému nahrazení jiným, ne vždy odlišovaným druhem *P. subconica* (FRIV.) ŠOURKOVÁ. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 137 (*P. conica* s. l.); AFE 1986: 119 (*P. conica* s. l.).

Poznámka: Nejasná je otázka původnosti výskytu v ČR, zejména v Čechách. MEUSEL et WERNER (in FRIEDRICH et al. 1969-1979: 1152) považují naleziště na našem území již za nepůvodní. Podle výskytu na některých izolovaných nalezištích spolu s jinými psamofilními druhy, podle podrobnějších údajů na schedách a z porovnání s rozšířením jiných psamofytů v ČR se však zdá, že se *P. conica* jak na písčinách v Polabí, tak i v okolí Hodonína i na zvětřalých pískovcích na Mladoboleslavsku mohla jako původní vyskytovat. Na místech s vegetací člověkem porušenou v blízkosti původních nalezišť (písčité pole, okraje cest a železniční násypy v oblastech písčín apod.) se potom mohla snadno uchytit, případně i dále šířit. V každém případě to však byl vždy vzácný druh, i když řada nalezišť mohla uniknout pozornosti (rychle odkvétající rostliny nenápadného vzhledu, nepočetné populace) nebo zaniknout (zastavba, zalesňování, obdělávání).

20. *Cucubalus* L. — nadmutice*)

Cucubalus LINNAEUS Sp. Pl. 414, 1753 p. p. — Syn.: *Scribaea* BORKH. Rhein. Mag. 1: 591, 1793.

Lit.: ROHWEDER O. et URMI E. (1978): Centrospermen-Studien 10. Untersuchungen über den Bau der Blüten und Früchte von *Cucubalus baccifer* L. und *Drypis spinosa* L. (Caryophyllaceae-Silenoideae). Bot. Jb. 100: 1-25. — SLAVÍK B. (1980): Verbreitung von *Cucubalus baccifer* in der Tschechoslowakei. Preslia 52: 127-154.

Vytrvalé byliny, většinou s dlouhými chabými křehkými lodyhami. Alespoň dolní a střední lodyžní listy zřetelně řapíkaté. Podkališní listénce chybějí. Květy oboupohlavné, 5četné, jen pestík srostlý ze 3 plodolistů; kalich za květu široce zvonkovitý, za plodu nazpět obrácený (často roztržený), ± nezřetelně 10žilný; korunní lístky s čepelí členěnou, s pákorunkou a bez lišt na nehtu. Plod mnohosemenný, připomínající bobuli, trvale uzavřený, řídkěji nepravidelně praská; karpofor chybí. Semena ledvinovitá; osemení ± hladké. — 2 druhy, disjunktivně rozšířené převážně v mírném pásmu Eurasie, většinou na vlhkých stanovištích. — Protandr. Entomogam.

Poznámka: Linné řadil do rodu *Cucubalus* velké množství druhů, jejichž společným znakem byla údajná absence pakorunky (*C. baccifer* ji však má!). Výjimečnost plodů *C. baccifer* byla zřejmá, a proto byl druh zprvu vyčleňován do nově popisovaných samostatných rodů nebo naopak byly ostatní druhy převáděny do rodů jiných. Taxonomické i nomenklatorkické pojetí rodu *Cucubalus* se ustálilo teprve na začátku 19. století; ostatní druhy Linnéova původního rodu *Cucubalus* jsou dnes začleněny do rodu *Silene*.

1. *Cucubalus baccifer* L. — nadmutice bobulnatá

Tab. 37/3

Cucubalus baccifer LINNAEUS Sp. Pl. 414, 1753. — *Scribaea divaricata* G., M. et SCH. Fl. Wett. 2: 96. 1800. — *S. baccifera* (L.) SCHUR Enum. Pl. Transs. 100, 1896.

EXSİKÁTY: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 720/II. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 623. — Fl. Exs. Reipubl. Česosl., no 1320. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 215. — Extra fines: DÖRFLER Herb. Norm., no 4843. — Fl.

Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 720/I. — HAYEK Fl. Stir. Exs., no 620. — Herb. Fl. Ross., no 807. — MAGNIER Fl. Select. Exs., no 1892.

Šplhavé nebo poléhavé, až 2 m dl. byliny. Hlavní kořen ztlustlý, s četnými postranními bohatě větvenými kořeny; většinou vyvinuty i typické ± tenké podpovrchové oddenky. Lodyhy nápadně uzlinaté, většinou pyřité; někdy

*) Zpracovala M. Šourková.

Tab. 35: 1 *Silene pendula*. — 2 *S. armeria*. — 3 *Pleconax conica*.

172 *Silene*

